

BOŽICA I VAŽNE STVARI

Izvukao je iz podruma i saplećući jezikom izbiflao:

„Teta Božice, ja idem naći svoje, a vi žurite kući i uzmite sa-aamo vaažno. Ne vucite gluposti jer kažu da nam neećedu dati u autobus. Kažu još i da nas vozu u Šid, pa da onda idemo ku-u-d koji...“
Nije mogao znati da otići bez njega. Svi ti kamioni i čuda. Nije. Kao što nije znao ni pucati iz snajpera. Ali, dokaži ti to sili.

„A što su im to gluposti, dijete moje?“, vikala je za Jocom, ali su je zaglušili tenkovi. I olovo u vlažnom zraku, što se već mjesecima ljepilo za nosnice i misli. Kapljalo po ono malo nade. Po prstima koje se stežu oko tanke niti života rastegnute ispod kiše metaka.

Joca je nije čuo. Zamakao je za ćošak, vukući nogu.

Zadnjih dvadeset dana Božica nije izašla iz podruma, nije obilazila kuću, brojala odvaljeno crjeplje ili nove krnje udubine na fasadi. Za vlažni madrac u kutu Jocinog podruma, tik do pomoćnog ležaja na kojoj je suho kašljao i sitno soptao njegov otac, zakovala ju je upala pluća. Uvjerili su je kako je tu sigurnije nego u njezinom memljivom podrumčiću, skoro pa trapu, gdje se tvrdoglavo naguravala sa zadnjom vrećom jabuka, sve dok na dnu nije ostalo nešto malo inače neiskoristive truleži. Na kraju je i to pojela, rastrzana između želje za preživljavanjem i okončanja pasjeg života u gradu koji više ne broji granate i detonacije.

U veći i sigurniji podrum je dospjela lebdeći negdje između smrti i smrti. Na leđima, hramljući teže nego inače, doteglio ju je Joca, Verin mucavi sin. Nikad nije vidjela dječaka koji je brže ostario.

Sad je, evo, žive, žmirkala kao krtica na oblačan dan.

Okrenula je lice u smjeru svoje kuće i zakoračila. Prvo polako, onako, oprezno, kao da zalazi u sasvim nepoznat, tuđi kraj, a ne u ulicu u kojoj je odrasla, u kojoj je znala svaku mačku i mačka nju. Svaku vočku, prozor na kući i komšijskoj duši.

Dvadeset dana nije udahnula svježiji zrak. Ni sad ga nije uzimala punim plućima, već plitko, kao da će je disanje odati. Ako zine jače, vrisnut će. Izletit će iz nje sav strah, ljutnja i bol. Vojnika koji je možda još uvijek nije primijetio, trgnut će jecaj.

Gacala je oprezno ozeblim stopalima po kršu na cesti, a onda, odjednom, požurila. Gotovo trčala. Klimavo, ali ipak trčala, prvi puta nakon djetinjstva, nakon gipsanog korita u kojem je zbog tuberkuloze kostiju trinaest mjeseci ležala Kamenici, ovoga puta ne okrećući se iza sebe. Ne pogledavajući ni lijevo, ni desno. Ne gledajući ni ravno, već samo dolje, u svoja bolna stopala i ono po čemu ih je sada lomila: hrpe cigli i razbijenog crijepa.

Ima li moja kuća krov?

Ima li moja kuća krov?

Ima li...?

Barem nešto, a da se prepoznaje kako je tu jednom bio krov?

Opsjedalo ju je. Grozničavo je vrtjela to pitanje, kao da je uopće važno ima li ili nema, jer zamalo pa nije bilo ni nje. Ili, još gore, kad pomisli, možda je uskoro neće biti. Ni nje – žive, a ni krova. I što će joj krov, ako ne može pod njega.

Ima li moja kuća krov?!

Ima! Kad napokon skupi snagu i podigne glavu, iza ćoška će ga jasno vidjeti. Tu je, kao kapa na skrhanjoj sirotici. Nedostaje svaki drugi crijep, rupe kao mračni ponori, ali ipak je to krov.

Prozor do ajnforta, onaj na spavaćoj, visi pritisnut napuklinom iznad samog okna. Krilo mu se klata zajedno s komadima stakla, koji su se nekim čudom oteli granati i nisu htjeli dalje od kita. Reklo bi se da nisu zalijepljeni u to drvo još prije onog rata. Zavjesa, mokra i izderana, visi kao da se

predaje: „*Evo me, predajem se, radite od mene što hoćete, samo neka bude brzo i neka ne boli puno... Evoooo, predajem se, nekada sam bila bijela*“.

„Što je najvažnije?“, muči Božicu. Ne može se sjetiti, a vojska je sve bliže. Sve se glasnije puca, pjeva i Božica se ljuti što joj je mozak stao. Od te silne ljutnje na svoje pileće pamćenje, ne osjeća više glad, ni zimu. Ne bole je kosti. Ne primjećuje kako joj cipele puštaju ledenu vodu.

Sa strehe je gleda pokisli golub. Gleda i ona njega. Nakrivio glavu pa joj guče nešto kao: „*Plače Bog, plače...Božice moja, plače... a uskoro ćeš i ti!*“

„Iššš!“, mahne rukom i potjera ga.

Ne treba joj sažaljenje. Ništa od tijela više ne osjeti i to je dobro. Samo je sve ljuća jer se ne može se sjetiti što joj je najvažnije.

Najradije bi kleknula u bašču i kopala golim rukama, rovala sve dok joj jagodice na ukočenim prstima ne iskrvare. Sve do zadnjeg narcisa, tulipana, kao gladna voluharica, skupila iz blata po sjeme maka, *dragoljuba*. Sjeme po sjeme, i blato na kojem je rasla, a onda sve to strpala u najlonsku vrećicu.

Ruka joj se trese dok pokušava otključati ulazna vrata i ne može pogoditi ključanicu. Vrti se i okreće ključ, gura ga iz druge, treće, pa razmišlja kog' je vraga uopće zaključavala, kad su ionako stakla na prozorima otišla i prije nego se ona sklonila u Jocin podrum. Nije joj imao tko prikovati daske.

Uđe u kuću i onda opet – zaključa iza sebe.

„Bože, načisto sam poludjela.“

I evo je, tu je. U hodniku. U mraku svoje kuće. Iste one kuće, sunčane i tople na taj peti dan rujna 1950, kad ju je teta Ana dovela iz Kamenice da zauvijek živi s njima. S njom i riđobradim tetkom, samo naizgled strogim, a bez djece. Sa svom pažnjom samo za nju. Iste one kuće koju je po oporuci dobila četrdeset godina kasnije. I koju je potom krećila, a na zidu spavaće sobe, točno iznad bračne postelje, pronašla tetkinu duboko skrivenu tajnu.

Za osamnaesti rođendan Božica je dobila poseban poklon: srebrnu kutijicu, doduše s tuđim inicijalima: 'A.T.', a u njoj zlatni lanac s medaljonom. Nagađala je da bi kutijica mogla biti tetina. I lanac s medaljonom, iako ga nikad nije vidjela na njezinim prsima, niti bilo gdje u kući, između ostalog nakita i kopči za kosu, u kuverti ispod madraca, gdje je tetak čuvao novce i otpusna pisma koja su svjedočila o događajima koje je trebalo zaboraviti, ali ipak nije mogao. Na kutijicu i medaljon nije naletjela niti drugdje gdje je uspjela gurnuti svoj dječji nos.

Nešto joj je govorilo kako je u to medaljonu nekad davno bila i fotografija osobe od koje je teta dobila poklon i sad ga prosljeđuje. Neke Božici nepoznate osobe, jer da je od tetka, ne bi medaljom krila.

„To ti je sigurno od nekog dečka?“

„Eh!“, odmahnula je rukom tetka, „Svašta s tobom!“

A onda je teta ostarjela. Dan prije svoje smrti navršila je okruglih sedamdeset godina. Darovatelj kutijice i lanca ostao je zauvijek mlad. Božica je to otkrila kad je sa zida skinula obiteljski fotografiju na kojoj njezina baka u naručju drži tetu, a pored njih dvije stoji djevojčica sa slamnatim šeširom – Božičina pokojna majka. Umjesto u medaljonu, na poleđini slike skrivao se On. Muškarac koji je skoro pola stoljeća tajno bdio iznad bračne postelje svoje bivše. I iznad postelje, njezinog muža, Božičinog dobrog tetka.

Božica uzdahne, otvori vrata spavaće i uđe. Gazi po staklu.

Svijet se izokrenuo naopako. Pod njezinim nogama pucaju žarulje, lusteri, vaze, i porculanski anđeli. Pršte toliko glasno da isprva ne čuje buku s ulice.

„Teta Božice, tetaa Božice!!“

„Dijete moje, ne znam što je važno!“, taman izusti reći, kad na krevetu ugleda ostakljen portret tetinog mladog zaručnika, nesuđenog muža. Nasmiješeno lice Židova Simona Hephnera, portret koji je iskopala u fotografskoj radnji starog Maksima Pankova. Čuvao je svog školskog prijatelja, kao mnoge druge „zabilježene“, koji su u ta davna vremena, kad su toliko toga sanjali i planirali,

naglo propali u nigdje. Tako to redovito biva u ovim krajevima. U kovitlava vremena, osobito za one s najplićim korijenima. Prapor je nepredvidivo tlo. Godinama miruje, držeći se za žilice jorgovana, bagrema i zubače, a onda, odjednom, gromade lesnog brijega otpadnu. U nepovrat ode komad nečijeg vrta, sunovrate se u bezdan nečiji životi.

Simona su, iako pokatoličenog, u vlaku koji je zaboravio početnu stanicu, nasilu i u smrt odvukli iz rodnog Vukovara.

Hoće li tako i ona? Od te pomisli prođe je jeza, stisne je sve do korijena kose. Gotovo je mogla omirisati njezin sumporni smrad.

„Neću, sigurno!“

„Teta Božice!!“, čuje Jocu kako prvo grleno viče, pa potom nastavlja skoro plačnim glasom.

„Di je baba, jebemu sunce, ako zakasnimo poklat će nas k'o piliće!“

„Evo me, tu sam... Ne laj!!“

Božica zgrabi Isidora, tresne njime po stranici starog kreveta; žmirečki, da joj staklo ne iskopa oko, iščupa mladog Židova iz okvira, pazeći usput da joj ne prokapa krv s prsta. Obriše šaku o prekrivač i onda, na brzinu, uvijek papir slike u rolu.

„Ti ćeš, Simone, sa mnom. Nisi onda, ali ćeš sad!“

Otključa vrata i ovoga puta namjerno – zaključa.

„Šta to nosite, kog vraga?!“, čudi se Joca.

„Ne pitaj puno!“, ušutka ga ona držeći rolu pod miškom lijeve ruke. Desnom, na Jocine zaprepaštenje, otkine s prozora mokru zavjesu.

„Šta će vam to?“

Božica šuti.

Joca je u čudu gleda. Potom mahne rukom grupi iz podruma. Zove ih.

„Idemo do mosta. Tamo nas čekadu s Crvenim križom!“

Podižu se torbe. Šuščaju plastične vrećice. U njima su važne stvari.

„Gdje ti je otac?“, pita Božica.

Joca samo pognu glavu.

Iz knjige kratkih priča *Glineni anđeli*, Naklada Jurčić, 2016.

(Prvonagrađena priča na natječaju Gradske knjižnice Samobor, 2013)

DVIJE BOJE

Baš smo razmišljali kamo bi smo mogli poći, prekratiti vrijeme – na rijeku, na kupanje ili baciti još jednu nogometa, kad je Mlađo dojurio s kriškom lubenice i sav zadihan rekao:

– Davide, Davide... Moja mama peče tvoga tatu u bijeloj košuljici!

– Glup si kao noć! – rekao sam i stao ispred Davida, štiteći ga tako svojim tijelom, iako sam za glavu manji od njega. Mada, za to nije bilo potrebe. Mlađo nije izgledao ni malo agresivan. Ni zabrinut. Reklo bi se, čak, da je bio dobro raspoložen.

No, ja sam i dalje stajao ispred Davida.

David je moj prijatelj. Ima tome kako sam osjetljiv na njega. Ne znam zašto. Možda zbog toga jer mislim – da mi je sreća bila naklonjenija, moja bi sestrična bila nalik njemu. Crna. A ne ovakva. Kao tijesto. Baš kao krafna koju na vrelu mast, a ona naglo naraste, još prijesna i blijedo rumena.

– Noć je crna, a ne glupa! – odbrusio mi je Mlađo, a onda mu je odjednom "sjelo" što je napravio. – Oprosti, Davide Nisam mislio ništa loše.

– Nema frke. Daš malo lubenice? – rekao je David.

Nemam pojma zašto, ali sam ipak Mlađu tresnuo.

...

– U tortu *Crnac u bijeloj košuljici* ti ide 10 jaja, 25 deka šećera, tri žlice krušnih mrvica namočenih u rumu, 2 žlice brašna, 2 rebra ribane čokolade... To je biskvit. A *Crnac* je zato što je unutra crna, a izvana premazana bijelom kremom – strpljivo je govorila moja majka.

– Ma nemoj! – prekinuo sam je grubo. – Pa nisam toliko glup da mi da mislim kako je izvana crna, pa je zato zovu *Crnac u bijeloj košuljici*. I ne pričaj mi recepte! Ja sam muško!

Mislim da sam još promrmljao i "a u pičku materinu", ali sam siguran da od treska vrata ona to nije čula. No, ja sam na tren, dok me još nisu zaglušili vlastiti jecaji, čuo nju:

– Pa dobro sine, nemoj se odmah ljutiti. Pitao si i ja sam ti odgovorila. Zašto si takav?

...

– Ti ši mali žamazanac? Hoćeš bombo? – Znao me je pitati Anthony. Bio je crn, crn i smiješnih dlanova. Imao sam dojam da će me onog trena, kad se spusti dlan na moju glavu, zaliti mlaz bijele kave. Ali, nije nikada. Uvijek je to bio samo lagani dodir po kosi, nakon kojeg bih dobio "bombo".

Do desete nisam da postoje bijeli liječnici. Bio sam siguran da doktori "rastu" u Africi, a ovaj naš – Anthony, ostavio čitavo jedno uplakano pleme u pustinje Kalahari (za drugo mjesto u Africi nisam znao), kako bi došao liječiti mene i ostale koji doduše nisu piškili u krevet, ali su imali druge boljke. Do detalja bih mogao ispričati kako se tog presudnog dana kovitlao pijesak ispred Anthonyeve kolibe, dok je on ulazio u helikopter, mahao svojima i odlazio ma rad u naše selo. Čak sam siguran da su se i niz njegove punačke i crne obraze slijevale bijele suze. Djeca iz ulice su tvrdila da ova priča ne drži vodu jer taj helikopter u naše selo nikad nije sletio. Niti bilo koji drugi. No, važno je da je Anthony bio tu.

Kada je iznenada i na moju tugu otišao, u selo je došao liječit Joe – ništa manje crn – a iza njega i Davidov otac. A onda mi sve pomutila.

Pa zašto se onda, k vragu, teta nije udala za Anthonyu?! Zašto sam mislio da mora poslušati druge? Da tako ne ide i točka! Baku, mamu... selo, a toliko nas je volio. Posebnu nju. A i ona njega.

...

Ivan nije imao dlanove boje bijele kave. Nije tako ni mirisao. Više na trulo grožđe i žuč koja mu je kipjela u truhu i negdje na dnu duše. Njegov dodir želim zaboraviti, a još me peče. Svuda, gdje god me je taknuo.

– Ja sam muško! Ja sam muško! Ja sam dijete! – vikao sam kad je majka napokon uspjela odgurnuti stolicu koju sam tog dana podmetnuo pod vrata.

Ivan je bio visok i bijel. Imao je riđu kosu čiju sam oštru dlaku osjetio na svom trbuhu, preponama. Ivan je otac moje sestrične. One koja je bijela i stalno tužna. Krafne koja šuti i svaki dan ide na groblje, ali još nije otkrila kako se plače.

Da je Anthony otac moje sestrične, ona i ja bi bili sretniji, siguran sam. Ja bih je više volio, ponekad bi se igrali, a moja teta bi i danas bila živa. Možda bi skupila snage pokupiti dijete i otići iz nesreće. Stoposto bi bilo tako, a ne kako se dogodilo tog dana kad je kiša lijevala kroz sunčeve zrake, a moja majka vrištala i čupala kose zato što su me dirale Ivanove velike ruke. Ne bi teta to popodne stajala ukočena pod silinom pljuska pa se odjednom okrenula i zauvije nestala. Ne bi popila sve te tablete, siguran sam.

...

– Jesi sine, muško si. I dijete... Jesi – plače moja majka. Njoj jedino ne nedostaje suza.

Iz knjige kratkih priča *Konzerviranje*, VBZ, Zagreb, 2009.

DUŠA U NOSU

Kažu da u ranu zoru ne treba pjevati jer ćeš sigurno o večeri plakati, da novce spremaš ako te desni dlan zasvrbi i da se bradavice najbolje liječe tako da se na njih popišaš. Još kažu da pripaziš i obavezno trudnicu ponudiš onim za čim žudi, inače ćeš ječmenac sigurno dobiti. Eto, u sve sam to pomalo vjerovala. U ono s ječmencem osobito, jer mi je oko bilo danima upaljeno kad sam pred Božić mladoj Vasiljevoj zaboravila u šaku staviti očišćenih oraha, što sam sa svekrvom lupala. Nisam do kraja praznovjerna, ali sam za Veljom uvijek prosipala vodu, kad na put kreće. Uvijek triput pljunem kad nam crna mačka stazu do njive prepriječi. Puj, puj, puj, zlu ne trebalo.

Jedino nikad nisam razmišljala o babljim pričama kako je neko dušu svoju u boli ispustio, pa živ ostao. Kako dušu možeš ispustiti, a ostati živ? Za mene je duša život i kad te jednom Bog prozove il' za kakvu pokoru oplete, pa dušu ispustiš – nema više nazad. Ni tijela ni duše nema. Te mi riječi uvijek zazvuče k'o neko pretjerivanje, tek da se kaže kako se neko napatio i u velikim mukama bio.

Na Miholje pljusnulo iz mene, jedva Veljo stigao s posla. Spakirali me u bolnicu i ostavili čekati. Nema žurbe, vele, tu sam po istom poslu već treći put. Dvoje mi djece u školu naveliko išlo, izđikalo, poraslo do ženidbe, pa otkud novo dijete. Ali, ja sam svejedno htjela i Velji roditi njegovo vlastito, iako je bio dobar otac i djeci mojeg prvog, sad pokojnog muža. A Veljo je i stoput bolji od pokojnika, pa je zaslužio imati svoje dijete, makar i pod stare dane. Kažem doktoru, kad je moj prvi, pokoj mu duši, onako pijan i blesav mogao takvu djecu praviti, valjda Veljo može još i bolju. Hoću sreću moje sreće usrećiti i točka. On nikad ništa nije govorio o tome, osim jednom, kad me po drugi puta presjeklo.

„Senka, nemoj biti luda, ja sam se ženio zbog tebe, a ne djece!“

Svejedno sam nekako mislila da on to mene tješi i da neće priznati što mu na srcu leži. A sad, s četrdesetom kao vrećom mokrog ječma na leđima, kida mi se utroba i voda iz mene curi! Više nisam ni plakala. Bol nahrupi, pa prođe. Treba samo požuriti u bolnicu.

Tako sam i tada rekla Velji da mi donese troje gaća i četkicu za zube. Djecu nek' ne dovodi, da ne plaču. I on. On nek' dođe što prije.

Da nije bilo te žene, ja bih se iz bolnice vratila k'o da ništa nije bilo.

Prvo sam je pustila. Nek' plače, brate mili, neka cvili. Nije lako izgubiti dijete. Teško ti je kad ti iznenada izleti, kao što su od mene izletjela moja, a ne kad se mrtvo primi za mater pa ga silom moraju čupati. Njezino je tako ležalo već četvrti dan i k'o bi znao koliko dana prije, dok nije samoj sebi priznala da mu ne čuje život, da joj, kad legne u krevet kao kamen padne i zalijepi se za leđa.

Cijeli dan sam gledala kako kaplje iz boce iznad ženine glave, ali i iz njezinih očiju pa me predvečer stislo, k'o da mi moje muke nije dosta bilo.

– 'Ajde – kažem joj – Sve ćeš ti to zaboraviti. Biće djece, samo neće biti nas. Jel' ti to prvo?

Veli da kući ima dvoje. S istim mužem, pitam, a ona samo klima glavom. Pa šta onda plačeš, nesretnice, mislim, al' ne govorim, nego je uhvatim za ruku pa je tako držim.

Ne znam koliko dugo sam sjedila tako. Čini mi se da me neki drijem uhvatio kad do mene dođe njezin glas.

– Nisam ga htjela. Nisam mu se stigla radovati. Od tuge je otišlo.

Možda bih joj i rekla da je ništa s milim Bogom ne razumijem i da ne priča gluposti, ali nije se imalo vremena jer odjednom sva ona silna medicina što su u nju danima trpali, pa je na prazno grčilo, napokon učini što je odmah trebalo i između njezinih nogu poče se cijediti smrt.

„Sestro, sestro!“, vikala sam ja, „Moje dijete. Moje dijete“, urlala je ona, a ja joj ne dadoh da vidi da to što je mislila da je njezino čedo, nije drugo nego grumen tvrde krvi što joj je, zaklela bih se, dijete i ubio. Ono je došlo poslije. Strčali se svi oko njezinog kreveta, a meni rekli da izađem. Tek danas znam da sam trebala tako i napraviti.

S vrata sam vidjela njezino mrtvorodenče i neka mi mučnina iz želuca dođe ravno do grla pa mi se smanta tako da sam zaleгла na dovratok. To malo magle što zaleluja iznad dječje glave mislila sam da je moja nesvjestica, ali odmah zatim isti takav, samo veće i gušći oblak, izleti ravno iz ženinog nosa i jurnu za dječjim.

„Kud ćeš?! Stani!“, viknuh i stropoštah se ravno među doktore. Zadnje što sam prije mraka vidjela, muči me još do dana današnjeg. Kako stvari stoje, mučit će me i do onoga što mi je kao sudnji zapisan.

Ne znam što su mi dali, ali spavala sam, reče mi Veljo, punih dan i pol. Probudih se u neka doba noći, suhog grla i s glavom kao od kamena. Do mog kreveta je još ležala ista žena. Znači, živa je. I taman kad sam mislila odahnuti, spazih da joj nešto bijelo i paperjasto titra, svijetli ispod nosa. Evo, zaklinjem se svim svecima i mirom svojih pokojnika, da je baš svjetlilo.

S mukom sam se propela da dotaknem ono zbog čega sam dan prije u nesvijest pala, a sad slutim što je to zapravo bilo, i utisnem ga nazad, ali mi ta maglica kroz prste promače i ostade leluhati na istom mjestu. Probam nekoliko puta, al' neće ni tamo ni 'vamo. A žena spava, ne miče se. Ne daje od sebe glasa. Onda me je odjednom obuze strah da nije tako i sa mnom. Da se nije i meni duša otrgnula? Pipam, gledam, šmrčem al' ničega nema.

– Veljo, imam li šta ispod nosa? – pitala sam ga s vrata, čim je jutrom došao po mene.

– A šta bi trebala imati? – gleda me on u čudu.

Bolje da mu ništa ne govorim, odlučim i samo ga čvrsto zagrlim.

– Vodi me kući, tako ti svega.

Mislim, u kući uvijek ima posla pa ću, možda, tako sve prije zaboraviti. I jesam, al' čini se samo smetnula. Dani idu, treba se za život starati. Preturili preko glave jednu, dvije zime, a iza treće Velju firma odlučila poslati na teren. Nije mu se išlo, daleko je Dalmacija, al' ja sva sretna pa ga peckam da nije dosta muško jer za ženom i materom plače. Čudi se Veljo što me spopalo pa ga na jednom želim otproviti, a do sad sam uvijek tugovala.

– Da ti nisi našla kakvog drugog? – pita me.

A ja se samo smješkam i šutim. Ništa ne govorim, da ne ureknem. U meni već treći mjesec novi život buja i trebat će još jedna usta nahraniti. Zato ga i puštam. Neka ide, neće mu biti ništa.

Na dan kad je otišao a ja za njim pljusnula čašu vode, ipak me nešto stisnulo oko srca. Rekoh svekrvi i djeci da me odmijene u poslu jer me boli glava pa ću malo prileći. Zaključala sam se u sobu i prepustila nekoj tuzi. U plaču me san uhvatio, a u snu došla Ona. Eto meni žene s oblakom u nosu. Lijepa kao slika. Dovala sa sobom i svoje dvoje djece, dva anđela, a oni trčkaraju naokolo i svako toliko nešto zapitkuju. Pitam je i ja kako je, a ona sleže ramenima i smješka se. Ne mora mi ništa reći, sve joj piše u očima. U vrtu joj se smračilo, u kući zahladnjelo, a s mužem joj se pogledi ne dotiču. Eto, tako! Duša više nema mira, traži svoga utočišta. Znam ja da otrgnuta više spasa nema, pa mi se prosto sažalila i baš kad sam je htjela, kao dok smo u bolnici ležale, za ruku primiti, neko mi stade na vrata lupati.

– Senka! Senka, probudi se!

KAKO SU NAS UKRALI CIGANIMA

Prije neku noć, pritisnut nebom i teškim zrakom, moj je prijatelj spoznao kako su ga davno ukrali Ciganima. Rekao mi je to u jednom dahu, gutajući točke i zareze, dok su mu noge podrhtavale u ritmu flamenka i prsti pucketali poput kastanjeta. Pjevao je tužno kako napokon otkriva sebe, ali i gorku istinu da ne zna gdje je njegova Carmen. Znam li možda ja?

Vidjela sam se nevidena i mala u njegovim očima. Sitnim žeravicama.

– Razumiješ li što ti pričam? – zavijao je zagledan u puni mjesec – Kako ću dalje sada kada znam tko sam i koga nemam?

Što da mu kažem? Šutim istinu o tome kako ja sve već odavno znam.

Ja sam Carmen. Možda me je više pržilo balkansko, nego ljubilo sunce Andaluzije, ali tijelo mi je za isto stvoreno. Ljubi i pleše, sasvim sigurno. Možda on to ne vidi, ali ja znam.

Ukrali su me Ciganima. Tog rujanskog dana, točnije noći prije trideset i više godina, grudi moje majke su se prepale i nisu od sebe puštale mlijeka. Niti kapi. Kao da je koža povukla svu njegovu bjelinu.

Dali su me toj ženi i ja sam na kratko bila njezino osmo dijete. Dijelila mlijeko s mojom crnom sestrom. Sisale smo malene i smežurane grudi iz kojih su curili bijeli potoci. Grudi stare i bezube Ciganke. S mlijekom sam posisala dim daleke čerge, grah u kojem mi piše sudbina, nekoliko šarenih marama i grivu crnog ždrijebeta. Jedino mi laž skliznula niz rub usana jer mi je san jezik prevario. Ostadoh bez nje. Ali, kažu, što nemaš drugi će ti dati.

A onda su me vratili mladoj majci.

Od tada sam ukradena. Demire čavoro.

Imam madež po sredini desnog stopala i sudbinu nemirnog djeteta. Noge za put i dušu bez smiraja.

Okrećem se i gledam tri i pol desetljeća iza. Hodam cestom malenog bačkog sela, stružući prašinu svojim novim bijelim sandalama. Nosim novčanicu od pola očeve plaće. Trebam kupiti kruh i ništa više. Ostatak svakako moram brzo vratiti, da se ne brine moja majka. Ona što je rodila i drugo dijete. Dijete za koje sada ima mlijeka.

Donijela sam kruh i ništa više. U to ništa spada i ostatak od novčanice koji čini pola očeve plaće.

– Izgubila si ga? – pita kroz suze očajna mlada majka, dok u rukama njiše sasvim bijelu bebu.

– Ne, dala sam ga Ciganima. Oni nemaju, njima treba više.

Prešućujem kako su mi rekli da sam njihova. Crna i sitna. S vatrom u desnom, većem i urokom u onom drugom oku. S jezikom za skidanje čini. S imenom pored kojeg od tada Romi govore gospođice. Tada i desetljeće poslije.

– Gospođice K., oprostite što smetam – smiješi se Jovan, pored čijeg imena drugačiji ne zaboravljaju dodati Ciganin. Baš nikada.

– Dopustio mi Vaš otac da Vam dođem reći nekoliko riječi.

Visok je i mlad. Ima odijelo, šešir i svileni šal. U ruci drži kufer s violinom, a ova ima dušu. Jovan je zna dotaknuti svojim dugim prstima i od toga živjeti sasvim dobro. Ima kuću u središtu sela i

rodbinu u čergi, na samom rubu. Ima ženu sa zlatnim zubom i djecu koja su čista i pristojno pozdravljaju. Ipak, i njihova imena imaju dodatak. Drugačiji od mog.

Jovan je zabrinut. Čuo je od mog oca kako ću studirati socijalni rad.

– Ne, to nikako ne možete. To nije gospodski! – uvjerava me – Cijeli život ćete se baviti s ovakvima kao što smo mi, a to za Vas nije dobro...

Gleda me visoko podignute obrve i nabraja „pravo, medicinu ili, barem, veterinu“.

– Poslušajte me. Ja sam svjetski čovjek. Sviram u Zagrebu i tamo me zovu «gospon».

Smiješim se. Zapravo, umirem od smijeha jer mi bira „gospodske“ fakultete i brine se za moju budućnost. Ne slutim da on u dubini duše zna da sam ukradena. Da sam njihova i da trebam biti pažljiva. Da za mene nikako nije dobro biti preblizu.

Mene su zaista ukrali Ciganima. Drugačija sam svugdje gdje mi stopalo kroči. U kraju gdje sam poljem trčala prije rata i cestom kojom šećem sada. Nikada ničija, uvijek drugačija i isprva s tugom zbog toga. Sada mi je sve jasno. Mene su ukrali Ciganima i to je razlog što stvari stoje tako.

Gledam svog prijatelja i puštam ga da sanja o noći kada su ukrali njega. Ja svoju znam do najmanje zvijezde. San mi nije potreban. Piše mi na dlanu, u pogledu. Madež na mome stopalu ne strahuje od vjetra.

Postoji li Ciganin koji ne sanja o slobodi? Postoji li Ciganka koja nije spremna vraćati za komad svijeće koja će tinjati pod šatrom, u noći koja miriše po crnim ljubavnicima?

Trebaš li tražiti Ciganku ako nisi siguran da ćeš je u plesu moći pratiti? Udahnuti slobodu punim plućima, snažno?

Ja sam Carmen, ali nisam sigurna trebam li mu to uopće reći. Dotičem prstima usne i pitam se je li došlo moje vrijeme? Trebam li napokon liznuti kap laži? Poljubim ga nježno, tek ovlaš dodirnem kut usana i činim je, napokon, svojom.

– Ne znam gdje je tvoja Carmen. – kažem mu sa smiješkom.

Ako me pitate 'ko je meni te večeri oblak u nos vratio, sigurna sam da mi je ona baš zbog toga u san došla. Je li htjela zahvaliti ili mi pokazati što sam zapravo ja njoj učinila, nikada neću biti sigurna. Od kako smo Velju pokopali ne prođe dana, a da ne pomislim kako je teška istina da čovjek može ostati živ, a ipak dušu ispustiti. Znam da moju, izgubljenu, ni'ko ne vidi, al' navečer, pred počinak, kad djecu poljubim i najmanje stavim u svoju postelju, uzalud se nadajući da će studen oko mene rastjerati, sjednem pred ogledalo i dugo se u njemu gledam. Svako toliko prste primaknem nosu i polako komadić duše probam otrgnuti. Uzalud. Ni utisnuti, ni iščupati više se ništa ne može. Duša sama zna kada i zbog čega to tako treba biti.